

ELS PEGUERA I LA BARONIA DE ROCAFORT A PRINCIPIS DEL SEGLE XIX

per Manuel Güell Junkert

INTRODUCCIÓ

Dels tres germans Peguera i Aimeric de començaments del segle XVIII, se n'ha escrit ja molt, tot destacant la importantíssima activitat que van desenvolupar en el bàndol austriacista contra Felip V. De resultes de la guerra de Successió van morir dos dels germans, Antoni, el més famós, a València, i Lluís, en un combat prop de Gorp de la Conca. El segon germà, Josep (-Francesc) de Peguera i d'Aimeric participà al costat del seu germà gran en la intensa activitat antiborbònica que va desplegar. Capità coratjós, defensà Barcelona en el setge que finí l'11 de setembre de 1714, havent resultat ferit (1). Testava el 17 de setembre de 1746 (2).

Fill de Josep Francesc de Peguera i d'Aimeric i de Maria Berardo fou Ramon de Peguera Berardo i Espuny, senyor de Torrelles de Foix, qui esdevingué baró de Rocafort de Queralt pel seu enllaç amb Gertrudis d'Armengol i de Despujol, filla d'Antoni d'Armengol i d'Aimeric, baró de Rocafort, i de Marianna Despujol. D'aquest matrimoni nasqueren : Ramon-Lluís (l'hereu), Pere-Armengol, Manuel, Josep M., M. Antònia i Marianna. I per aquest ordre eren cridats a succeir-los en el testament de Ramon de Peguera de 21 de juny de 1767 (3).

DIFICULTATS ECONÒMIQUES

Amb Ramon-Lluís de Peguera, la família entra en una espiral de despeses que amb prou feines faran surar l'economia familiar per entre les turbulentes aigües dels elevadíssims rols socials de la noblesa de l'època. El 3 de novembre de 1779 la situació econòmica devia ser bastant pèssima, ja que Ramon-Lluís «sablejava» impunement (després podrem matisar-ho) el seu cunyat Antoni d'Amat i de Junyent, baró de Maldà, qui li creà un censal de 3000 ll. de pensió 90 ll. anuals davant el notari barceloní Tomàs Casanovas Forès, i al cap d'uns dies, el 8 de novembre, li feia «adició» de 1000 ll. més.

Amb la guerra del Francès, va ressentir-se molt considerablement el patrimoni Peguera, i es veieren impossibilitats de pagar les pensions, i àdhuc demanaren als Amat un nou préstec de 1000 ll. Allò que havia de passar va passar : «Así arreglaron entonces sus respectivos intereses las dos Il(ustre)s familias de Amat y de Rocafort, buenamente, y con la armonia que exigia su Nobleza y parentesco, pero no ha podido verificarse otro tanto entre sus respectivos sucesores...».

La nova generació Amat va reclamar per via judicial el pagament de les quantitats prestades i creades per censal i també de les pensions impagades de 1823 a 1826. Una primera sentència de 19 de desembre de 1834 comminava els Peguera

a responsabilitzar-se del pagament d'aquests deutes, però deurien apel·lar, perquè posteriorment, apareix una segona sentència, d'octubre de 1844, que els va absoldre. Qui va apel·lar aquesta vegada van ser els Amat, però endebades, ja que el 4 d'octubre de 1848 se'ls desestimaven llurs suplicacions, amb la qual cosa finia un plet que havia durat 22 anys (1826-1848) (4).

El 4 de novembre de 1813 Ramon-Lluís de Peguera i d'Armengol disposava les seves últimes voluntats, amb testament lliurat al notari Francesc Ferrer i Porta, de Sarraí, i fet públic el 6 de juny de 1825 pel notari Antoni Arnavat de Santa Coloma (5). Vinculat a la metròpoli barcelonina, a l'igual que els seus pares i avis, demanà ser sebollit a l'església de Nta. Sra. de Foix de Barcelona. Del seu matrimoni amb M. Escolàstica d'Amat, deixava quatre fills: Josep (l'hereu), Rafel, M. Manuela i M. Antònia.

Rafel de Peguera i d'Amat començava la carrera militar acabada la guerra del Francès, i pel que sembla, destinat com a oficial Déu sap on, no en van saber mai més res. M. Manuela casà amb un Tobar, comte de Cansalada, de qui hagué una filla. Però la més important per a la família seria la petita M. Antònia, dotada amb 15.000 ll., i això perquè ella serà l'origen d'un nou plet, enguniós i desagradable, com totes les confrontacions jurídiques, encara que pel caràcter íntim i familiar que aquest palesà, hom pot dir que arribà, fins i tot, a inspirar vergonya aliena.

PEGUERA CONTRA PEGUERA

A començaments de 1826 la unitat familiar dels Peguera la composaven M. Escolàstica d'Amat, Josep de Peguera i d'Amat, baró de Rocafort, la seva esposa M. Antònia de Pedrolo, Rafel de Peguera, germà (de qui no se'n sabia res), i M. Antònia. Aquesta última, usant de la facultat que el pare li atorgà en el seu testament (no oblidem que en feia poc més de mig any), marxà de casa recollint-se al convent de Ntra. Sra. de l'Assumpció (l'Ensenyança), i va reclamar una pensió de 1.200 ll. anyals al seu germà i cap de família. Sorprès per l'actitud de la germana, Josep de Peguera no en féu cap cas, fins que el març d'aquell any 1826 la reclamació es feia per via judicial. S'havia encetat el típic «plet per aliments», del qual tants casos van conèixer les sales de la Reial Audiència.

No tardà Peguera en posar l'assumpte en mans dels seus advocats, els quals, en unes al·legacions de 15 de març excusaven el seu client i posaven de manifest la premeditació de M. Antònia «... mientras tuvo en su compañía a su hermana Dª Antonia de Peguera la trataba con todo el amor y cariño q(u)e corresponde a un hermano, dejandola en entera libertad, de un momento a otro se vio sorprendido por haverle aquella manifestado q(u)e habia resuelto separarse de su compañía, bien q(u)e bajo el pretexto de querer retirar se en el Convento de Religiosas de N^a Srª de la Asuncion d(ic)ha de la Enseñanza (...) Un proceder tan arreglado como el de mi pr(incip)al no merecia sino demostraciones de gratitud de Dª Antonia de Peguera, pero esta poniendo en ejecucion el plan que se habia propuesto y q(u)e habia tratado

de ocultar con varios pretextos...» (6). Josep de Peguera mai no es desentendria de la seva germana petita, i compliria amb la seva obligació de mantenir-la decentment, però de pagar una pensió de 1200 ll. no en volia saber res.

Per la seva part els procuradors d'Antònia de Peguera al·legaven en canvi que aquesta va tenir «sobrados motivos» per a procedir així, amb disgustos domèstics que el seu sentit de l'educació va fer callar davant del germà. Si eren qüestions domèstiques, i, a més, a qui hagués hagut de manifestar-les, era al germà està prou clar que hi ha un tercer protagonista, possiblement causa i origen de tot l'afer, M. Antònia de Pedroló, esposa de Peguera. Encara que el seu nom no l'hem vist en la documentació del procés, endevinem la d'haver entre les dues per al «comandament» de la casa.

El que estava clar era que la disposició testamentària del pare, facultava M. Antònia per al cobrament d'aquella pensió. Josep de Peguera va recórrer-ho tot per tal de no gravar la família amb una despesa com aquella. Els seus advocats van obrir dos fronts de defensa: la desacreditació del testament patern i la demostració de la insolvent economia dels Peguera. Es van aportar proves i al·legats que parlaven de l'alienació total de facultats de Ramon-Lluís de Peguera, ja palesada des d'abril de 1819 (7) i també alguns testimonis, entre els quals hi havia el jutge encarregat del «Cuartel 2º» de Tarragona, Francesc Antoni Calbet i de Morenes, que acreditaven que la deficiència mental de Ramon-Lluís de Peguera el novembre de 1824 «... y desde mucho tiempo...» l'impossibilitava per administrar els seus béns (8).

Desconeixem si aquest plet fou tant llarg com el primer contra els Amat, però sabem d'una primera sentència, de 7 de novembre de 1827, que condemnava Josep de Peguera al pagament d'una pensió per a la seva germana M. Antònia de 600 ll., amb efectes retroactius des del dia que aquella va marxar del nucli familiar.

L'ECONOMIA DELS BARONS DE ROCAFORT

Els plets a què hem fet referència posen al descobert les finances dels Peguera. Ja hem dit que un recurs dels advocats de Josep de Peguera havia estat invocar la insolvència econòmica de la família, i el cert era que la guerra del Francès havia trasbalsat el seu patrimoni, fins el punt que la pròpia M. Antònia de Peguera havia de reconèixer-ho. Els Peguera del segon quart del segle XIX estaven carregats de deutes i de «... una multitud de obligaciones atrasadas y aun mayor numero de acreedores...». Les rendes que percebien sumaven 10.724 ll. però llurs obligacions arribaven 7.494 ll., i només quedaven 3.230 ll. per a la manutenció familiar (9). Cal saber que en el segle XVIII una família humil podia viure amb unes 250 lliures l'any, aproximadament. És obvi, però, que els Peguera no en tenien prou amb quasi tretze vegades aquesta quantitat...

L'any 1827 les despeses que suportaven els barons de Rocafort es repartien entre censals (1953 ll.), pensions anuals vitalícies (a Manuel de Peguera, 180 ll., i a Antoni Agustí, 342 ll.), reedificació d'edificis ruïnosa (3000 ll.), rehabilitació de

l'arxiu familiar (400 ll.) i, finalment els plets (2000 ll.). Pel que fa als ingressos, rebien rendes d'una munió de dominis, tots arrendats, a més de les de cases i censos a la ciutat de Barcelona (10).

Les rendes de Rocafort representaven 650 ll. anuals «...por via de administración.» Més tard, juntament amb les de Salmella i Montagut (826 ll.) van ser arrendades per 1900 ll. (noti's l'augment del rèdit de 400 ll.) (11) . Per justificar aquestes quantitats els Peguera al·legaren la mala qualitat de les gallines que els pagaven com a cens, dient que eren molt dolentes i que només podien cotitzar-se a 4 ptes. la peça, a més de l'elevat dels imports dels laudemis (12).

NOTES

- (1) ALBERTÍ: **Diccionari Biogràfic**, III, Barcelona, 1969, p.431-433.
- (2) Va codificar 3 anys després, l'11 de setembre de 1749; ARXIU NOTARIAL DE BARCELONA (= ANB), Jeroni Gomis, not., «Sec.man.testam. 1747-1761», f. 22v.
- (3) Publicat el 19 de juliol següent, ACA, Real Audiència, Plet núm.1632, f. 175 (també, ANB, José Ribes Granés, «Sec.Lib.testam. 1755-1773», f. 60). En l'esmentat document, Peguera imposava condicions prou draconianes: inhabilitava per a succeir-lo aquell descendent que fos eclesiàstic o aquell que no conservés el seu cognom i les seves armes, i finalment prohibia la detracció de la quarta treballànica i falcídia i «... altre qualsevol dret de hereu...»
- (4) ACA, Real Audiència, Plet civil núm. 1375, s/p.
- (5) ACA, Real Audiència, Plet civil núm. 1632, f. 1.
- (6) ACA,... f. 2.
- (7) ACA,... f. 164-169 i 181.
- (8) ACA,... f. 132.
- (9) ACA,... f. 25.
- (10) ACA,..., prova 24, f. 27.
- (11) ACA,..., Al·legats de 10-11-1826, f. 138.
- (12) ACA, ..., 142-143.